

VDOVEC JEDEN MĚL DCERU A TA DCERA DLE ZVYKU venkovských děvčat chodívala často k sousedově dceři buď na přástvy, buď s jinou prací. Sousedka byla vdova a lidé si o ní povídali, že je ježibaba. Navzdor tomu se ona ale vždy k sousedovu děvčeti velmi vlídně chovala; když přišla, pěkně s ní mluvila, a napekouc postruhníků a jiných dobrých věcí, vždy ji uhostila. Za to ji děvče velmi rádo vidělo. Jednou, když zase na přástvu přišla, sedly obě děvčata pod preslice a předly. Ježibaba, hamižně se na ně dívajíc, pravila: „Ej, čiže by vám, děti moje, v jednom dome bývať pristalo! Veď by si ty, diouka moja,“ obrátila se k sousedově dceři, „tvojemu otcovi mohla povedať, žeby si ma vzal za ženu, aj jemu sa pomoc zídě, aj mně, a vám by vedno² tak dobre bolo, že len no!“ Mladá sousedka nic na to neříkala, než byla by též ráda své družky matku za macechu dostala.

Když přišla domů, pravila chytře k otci: „Otče, veď by stě sa vy mohli oženit, veru by sa vám pomoc a mně dobrá macocha tá zišla; mohli by stě si vziať našu súsedu? To by mi bola dobrá macocha.“ – „Ach diouka moja,“ odpověděl otec, „o našej súsedě ľudie hovoria, že je striga; nuž akáže by ti to bola macocha?“

„Eh lenže si ju vy, otče, vezmitě, veru mi tá dobrá budě, veď to ľudie všeličoho natárajú³, aj čo nie prauda.“

Takto děvče otce namlouvalo, až ho i domluvilo. Vzal si sousedku. – Ale co se stalo? – Ještě svatba ani hrubě se nedokončila, už macecha k své pastorkyni jinak se chovala, a tak nehodně, že by se toho do ní nebyla nikdy nadála. Ani jíst, jak se svědčí, jí nedala, jen na mísku s psíkem a posušky

¹ „Pánbůh dej“; mezi lidem se obyčejně tak zkráceně říká, a poněvadž se pozdravení to v pohádce často opakuje, lid ji takto nazval.

² Vespole. ³ Natlachají.

z popele jí pekávala k jídlu. Šaty pěkné jí pobrala a jen obnošené vetché šaty od své vlastní dcery jí dávala. Než vlastní dceři křivdu nedělala, ta chodila jako pávice, každý den měla mastné postruhníky a lakotek plné kapsy. Jako se matka zcela přeměnila, tak se i dcera její stala k své dobré družce nehodnou. Pěkně přistrojená chodila za ní a vysmívala se jí řkouc: „Či vidíš, aké ja mám pekné šaty, a ty nič, hiba handry, či vidíš, aké ja mám postruhníky? – Ale ti nĕdám – čuč těbe!“ – Ubožátko děvče se vždy rozplakalo, že jí div srdce nepuklo lítostí.

Jednou stála při studnici a přebolestně plakala; i viděl ji otec a přijda k ní pravil: „Vidíš, vidíš, diouka moja, dobre som ti ja povedal, že ti to nĕbudĕ dobrá macocha. Ale je už raz tak – už teraz len trpezlive znášaj, čo ti Pán Boh prisúdil!“ – „Ej veru dobre! No ale nič to, veď si ja dáko spomuožem. Puojdĕm si hľadať službičku a tak sa zaopatřím“ – odpověděla rozplakaná dcera, potĕšujíc sebe i otce. – Zanedlouho se také vskutku do služby vybrala. Prosila sice matku, aby ji vypravila do služby, jak se sluší a patří, ale ta se na ni zle osopila, že jak ji má vypraviti, nemá-li dobré šaty a nemá-li ruce, aby si vydĕlala. – Nedala jí nic, mimo co na sobĕ měla, a jen jí nĕkolik v popeli vyválených hnĕtanek dala na cestu. Takto odešla z domu a šla, kam ji oči vedly. – Když tak chodila, přišla k jedné lavičce. „Pamodaj šťastia, lavička!“ poklonila se jí přívĕtivĕ. „Pamodaj aj těbe, dioučička,“ podĕkovala lavička, „kdĕže idĕš, kdĕ?“

„Idĕm si hľadať službičku.“

„Ach preložže ma, prelož na druhý bok,“ prosila lávka, „už mi od tolko rokou ľudie po tom jednom boku chodia, a nikto ma nĕvie preložit. – Nože ma prelož, veru ti budĕm na dobrej pomoci.“

Dĕvčátko lavičku přeložilo a šlo dále. I přišlo zase na cestĕ k jednomu psíčkovu, který měl chrástu. – „Pamodaj šťastia, psíčku!“ poklonila se mu.

„Pamodaj aj tebe, dioučička,“ poděkoval psíček, „kděže iděš, kdě?“

„Iděm si hladať službičku.“

„Ach nože ma občišť, už veľa⁴ ľudí prešlo ztaděto, a žiaden sa nězmiľoval nado mnou. Buděm ti na dobrej pomoci,“ prosil psíček, a děvčátko ho pěkně očistilo. Když ho očistila, šla zase dále. I přišla k staré hrušce. – „Pamodaj štastia, hruštička!“

„Pamodaj i tebe, dioučička; kděže iděš?“

„Iděm si hladať službičku.“

„Ach, strasže so mňa tie hrušky, stras, už ích zdržať němuožem, nikto mi něspomuože; veru ti buděm na dobrej pomoci!“ – prosila ji hruška, a děvčátko stráslo všechny hrušky, že se hrušce hodně odlehčilo. – A zase šla dále. Co chvíľe přišla k jednomu bujáčkovi (bejčkovi), který se na louce pásł. – „Pamodaj štastia, bujáčku!“ pozdravila ho počestná. – „Pamodaj aj tebe, dioučička, kděže iděš, kdě?“

„Iděm si hladať službičku.“

„Nože ma z tej lúky vyžeň, už sa od toľko rokou tu pasiem, a nikto ma něvyháňa. Veru ti buděm na dobrej pomoci.“ I vyhnalo děvčátko bujáčka z louky a šlo dále. – Přišlo k jedné peci, v které hořelo. – „Pamodaj štastia, piecka!“

„Pamodaj aj tebe, dioučička, kděže iděš, kdě?“

„Iděm si hladať službičku.“

„Ach nože, vyhrab zo mňa ten oheň, už od toľko rokou naveky vo mně horí, a nikto ho něvyhrabe, buděm ti na dobrej pomoci.“ – Při samé peci stálo ohrablo, počestná je vzala, pec vyhrabala a zase dále se ubírala. Šla dolinami, horami, až přišla jednoho dne do osamotnělého domečku v lese. – Nebylo v domečku nikoho jiného mimo staré babičky; a to byla ježibaba. „Pamodaj štastia, gazdina⁵“ – pozdravilo děvče.

„Pamodaj i tebe, dioučička, kděže si sa tu vybehala, kdě?“

⁴ Mnoho. ⁵ Hospodyně.

„Idem si hľadať službičku, nuž som sa k vám prišla ohľásiť, či by ste ma do služby nepřijali?“

„Ej veru ta přímem. Či vidíš, nič inšihoro bit něbuděš, hiba týchto jedenášt izieb každý děň vymetať; veď ti tu dobre budě. A tamto je, či vidíš, dvanásta; aleže mi do tej něchoď, ani sa podívat něskůšaj!“

„Ako mi rozkážetě, nuž vám tak buděm robit,“ odpovědělo děvče stařeně, a jak si trochu od cesty odpočinula, hned se do práce pustila. Vymetala těch jedenácte jizeb, vymetala je každý den, ale do dvanácté se podívati jí ani nenapadlo.

Jednou odešla ježibaba kamsi přěs pole. Děvče vymetalo jizby, a když vymetlo jedenáctou, přišlo mu na mysl, proč asi nesmí do té dvanácté? Myslela dále, že by snad nebylo tak zle, kdyby tam jen malounko nahlédla, domnívala se, že by to nikdo ani nepoznal. – S tou myšlěnkou postavila chvoště do kouta, pomalinku popocházela ke dveřím dvanácté jizby, až je konečně otevřela, ale jen tak, co by jedním okem tam nahlédla. Uprostřed jizby viděla státi tři kádě. „Ej, čože to muože byť v tých kadiach?“ – šeptala si a přitom dvěře více otevírala, víc a více, až vkročila dovnitř. Tu v jedné kádi zlato, v druhé stříbro, v třetí července⁶! – I vzkříklo děvče podivením, a jako by jí to někdo pošeptal, sehnula se a v první kádi hlavu si okoupala, a vidouc, jak krásné zlaté vlasy má, i ruce i nožky si okoupala. – Tu jí ale přišlo na mysl, co řekne ježibaba, až se vrátí, i uznala, že déle zůstati tam nesmí. I sebrala se rychle a dala se v útěky. Dobře bylo, ale nevelmi. Ježibaba domů se navrátivši a dvěře u dvanácté jizby otevřené, okolo kádi rozlitě zlato vidouc, věděla hned, co se dělo. I schytila železné hřeběny, sedla na trlici, a hybaj za děvčětem! – Byla by jí při té peci i dostíhla, ale pec propustivši děvčátko, jak docházela k ní ježibaba, se rozvalila a oheň na ni vykydla, v kterém jí trlice shořela. Mezi tím časem mohlo děvče hezký kus cesty uběhnouti, a také uběhla, než na louce,

⁶ Peníze měděné.

kde se bejček pásl, přece by ji byla ježibaba chytila, slyšela již, jak na ni vykřikuje, – ale tu se bejček na ježibabu rozehnal a tak ji naháněl sem a tam, až děvče daleko uteklo. – A co platno, při hrušce byla jí zase v patách. Hruška nechala děvče podběhnout, ale jak ježibaba podběhnouti ji chtěla, celá se na ni svalila, div že jí kosti nerozdrtila. Než se zpod ní vydrápala a dále běžeti mohla, doběhlo děvčátko k samému psíčkovi. Ale což striga, té je vše lehké, byla hned za ní a byla by ji zajisté chytila, kdyby psíčka nebylo. Ten se jí do cesty postavil a tak na ni štěkal a ji trhal, dokud děvče daleký kus cesty neuběhlo. U samé lávky se děvče po ježibabě ohlédlo, a hle, ona jí v patách. Skočí rychle na lávku, přeběhne, ježibaba skočí též, ale hej – lávka se přelomila a ježibabisko spadlo po uši do vody. – Sotva že se ven vydrápala. Než dále za děvčetem jíti právo neměla; volala jen za ní rozhněvaná: „Ty naničhodná, máš čas, že som ťa nedostihla, lebo by som, či vidíš, týmito hrebienkami bola zlato s ťeba dolu driapala.“ – Děvče zlatovlasé se na ni neohlíželo, ale utíkalo až nedaleko od domova. – Když docházela, zazpíval kohout sedící na pantě (veřeji):

*Kukuriku
na pántiku!
Naša kňahně
domou tiahně,
pred ňou cink,
za ňou blink.*

Děvče zastalo a myslilo si: či mám domů jít, či ne? – Nešla domů, ale sedla k studničce, u které jindy sedávala a plakávala; seděla tam za drahý čas. – Tu najednou zahlédla ji macešina dcera, a poznavši ji, k matce běžela: „Mamo, mamo, veď tá už zo služby prišla, a keby stě veděli, všetka je zlatá. – Sedí tam pri studničke.“ – Hned tam macecha běžela,

a vidouc, že pravda, co jí dcera byla řekla, pěkně se k pastorkyni měla a úlisně zvala ji do domu, aby se jen co nejdříve dověděla, kde se tak ozlatila, a svoji dceru na totéž místo poslati mohla. – Šla tedy pastorkyně s ní; jak do jizby vešla, všecko se od její krásy osvítilo. Tu ji začala macecha vychvalovat, jako by ji bůhznájak ráda viděla, a svoji dceru haněla: „Tak je to, ľa, kto do sveta idě a kto si zná vyslúžit, ale ty něvieš nič, hiba doma sediet. Nože sa vyber aj ty dakdě, aby preca dač z tēba bolo.“

„Eh,“ odmluvila jí dcera, „veď ja veru puojdēm, čože by som něišla, len nach mi povie, zkadě mám íst.“

Pastorkyně všecko jí vypověděla, kudy má jíti; macecha jí připravila pěkné šaty, napekla jí mastných postruhníkův a vypravila ji do služby. – Šla tedy macešina dcera tudy, kudy jí pastorkyně jíti radila.

Jde a přijde k té lavičce; ale ani se jí nepokloní, ani nepozdraví, a když ji lávka sama prosí, aby ji na druhý bok přeložila, pyšně odpoví: „Eh, čože by som sa ja s tēbou zapodievala, veď ja mám dlhú cestu pred sebou.“ – Šla dále a lávku nepřeložila. Přišla k psíkovi chrastavému, také ho nepozdravila, a když ji prosil, aby ho očistila, osopila se naň: „Eh čože by som sa ja s tēbou, pluhaustvom, babrat⁷ mala, veď ja budēm mať inšú robotu.“ – Když k hrušce přišla a ta prosila, aby ji strásla, že jí bude k dobré pomoci, ani se neohlédla po ní a dále pospíchala. Bujáček též prosil, aby ho odehnala z louky, ale ona hrdě šla, jako by neslyšela. Přišla k té peci, co v ní ustavičně oheň hořel, byla plna uhlí, počestná šla kolem, ani si jí nevšimla, a když ji prosila, aby ji vyhrabala, ani se neohlédla. Konečně došla do osamotnělé chyže v lese, kde ježibaba bydlela. – Vejde do jizby a vidí stařenu seděti za stolem. – „Pamodaj štastia, gazdina!“ pozdraví. „Pamodaj i tēbe, dioučina; kděže si sa tu vzala, kdě?“

⁷ Špinit.

„Přišla som sa k vám ohlásit, či by stě ma do služby nepřijali?“

„Ej ba veru ta prímem, veď som len samotná. Či vidíš, týchto jedenást izieb mi buděš každý deň vymetať, aleže sa mi do tej dvanástej izby podívať něskúšaj, lebo beda tvojej koži.“ – „Dobre, gazdina, dobre, veď sa ja už len podľa vášho rozkazu buděm spravovať,“ odpověděla dívka a zůstala tam sloužit.

Vymetala tedy těch jedenácte jizeb po jistý čas, až se jí jednou zachtělo podívat se do té dvanácté jizby; – čekala jen na příhodnou dobu, až by ježibaba odešla, by žádost si vyplnila. – To se jí podařilo. – Stařena jednoho dne odešla někam přes pole, a tu děvče hned odhodilo chvoště a pospíchal ke dveřím dvanácté jizby. – Otevře, vkročí dovnitř, a tu, hle, tři kádě, v jedné července, v druhé stříbro, v třetí zlato. – Jak to zlato viděla, tu hop doň celučičká, a tak se v něm naplákala, že by jí byl mohl ždímati. Potom vyskočila a hybaj, v útěky se dala.

Ježibaba přišla domů – jizby nevymeteny, zlato po zemi rozvláčeno. – „Počkaj, veď sa těbe zlata odněchce!“ vzkřikla a rychle schytivši čižmy, ve kterých na každý krok míli cesty urazila, stáhla na nohy, do ruky železný hřeben, a hajde za děvčetem. – Ta byla zatím doběhla k peci, co v ní ustavičně hořelo, ale pec se před ní svalila a oheň na ni tak kydala, až se zlato na ní roztápěti počínalo. – Sotvaže utekla z té, přišla do druhé bídy. Bujačik na louce se pasoucí ji pustiti nechtěl, naháněl ji tak dlouho, až ježibaba přiběhla; ta hned železným hřebenem po ní čísla, že zlato s ní přšelo. – I shýbla se ježibaba, aby je se země sbírala, a co je baba sbírala, děvče utíkalo dále. Přiběhla k hrušce, ale hruška na ni spadla; než zpod ní vylezla, už ji zase ježibaba dostíhla a zlato s ní česala. Co je po zemi sbírala, děvče opět utíkalo a doběhlo k psíkovi, ale ten na ni štěkal a vyskakoval a pustiti ji nechtěl, dokud ježibaba opět nepřiběhla. Již jí krev srkala, jak jí baba zlato

s hlavy a těla drápala. Zase utekla a byla již na lávce, ale běda, lávka se přelomila a ona spadla do vody; ježibaba za ní s hřebenem a česala, dokud kousek zlata na ní viděla. Co hřeben nevzal, to vzala voda. – Napolo mrtva, umáchaná, rozdrápaná konečně z vody vylezla a k domovu se pomalu vlékla. – Když se k domu blížila, zazpíval kohout sedící na veřejích:

*Kukuriku
na pántiku!
Naša kňahně
domou tiahně,
pred ňou plúšť,
za ňou lúšť.*

Bojíc se jíti do chyže, šla k studničke, sedla a hořce naříkala: „No, veď som si ja vyslúžila, veď som ja schodila! – Len čo mi mať povie, mně něšťastnici!“ – Matka ji slyšela a po hlase poznala; – plná radosti volala si ji do jizby: „Nože, pod', diouka moja, dnu⁸, čo sa tam máš okúňať, pod' a rozprávaj nám, ako sa ti vodilo, čo si vyslúžila.“ – Šlo tedy děvče do jizby. – Tu ale když viděla matka její zdrápané, zohyzdéné tělo, zmáchaný šat, všecka se zděsila: „No, veď si ty vyslúžila, veď si sa mi zachovala, naničhodné dioučisko!“ – začala dceru hřešiti, a od té doby ani vystáti ji nemohla.

Potom zanedlouho se ta zlatá pastorkyně vdala za mladého, bohatého pána a vedlo se jí velmi dobře, protože byla skromná a dobrá; macešina dcera se jen tak po světě okúněla a žádný ji za ženu míti nechtěl.

⁸ Dovnítř.